

Zmagovito orožje v obliki tiskane besede

Propaganda OF med NOB v Ljubljani je bila vseskozi ilegalna. Bila je »utelešenje dela in moči komunistične partije«. Širili so jo ustno, s tiskom in z radiom, imenovanim »Kričič«. Pri tisku je bilo usklajeno delo nabavnega in gradbenega sektorja Centralne tehnike, ilegalnih in legalnih tiskarn, pristašev OF v upravnih organih in razvejane raznašalske mreže z množico skrivnih javk, mest, predvsem lokalov in stanovanj, kjer so raznašalci oddajali ali prejeli tisk OF.

Partija se je pri organiziranju ilegalnih tiskarn naslonila najprej na grafične delavce. Prvi sestanek po okupaciji je bil aprila 1941 v palači Grafika na Masarykovi cesti. Jože Moškrič je povabil Jožeta Borseta, Staneta Cimpermana, Ivana Štrekliča in Rudija Buriča v Buričovo stanovanje na Pražakovi 11, kjer so ob prisotnosti Zdenke Kidrič in Toneta Šušteršiča ustanovili prvo celico KPS med grafiki, ki jo je vodil Jože Borse. Člani so postali omejeni grafiki.

Cimperman in Burič pa nista dolgo ostala v tej celici, kajti prvi je odšel avgusta 1941 opremljat prvo ilegalno tiskarno z imenom »Podmornica«, drugi pa dva meseca kasneje tja delat. Štreklič in Borse sta po navodilih Zdenke Kidrič prevzela delo v rajonskem komiteju KPS Trnovo, ob tem, da je Štreklič še naprej deloval med grafičnimi delavci do maja 1942, ko je

tudi on odšel na delo v ilegalno tiskarno »Tone Tomšič«.

Moškrič je med mladimi grafičarji ustanovil SKOJ in najboljšo mladino vključil v partijo. Prvič je odšel Moškrič v partizane 13. julija 1941, vodenje narodnoosvobodilne dejavnosti pa je prepustil Viktorju Ilovarju.

Poleti 1941 sta brata Vlado in Božo Kolman iz tiskarne Slovenija skupaj z Jožetom Prašnikarjem tiskala ilegalno časopisje, po prefotografiranih tipkanih rokopisih. Tako se je tiskarna varovala, ker po črkah ni bilo mogoče spoznati, v kateri tiskarni je bilo natisnjeno.

Prva je med legalnimi tiskarnami začela delati za dokumentno tehniko tiskarna bratov Thuma iz Most, od 1941 do konca 1944. V kurilnici litografije Čemažar je sofer in kurjač Stane Pogacar-Tepka priskrbel prostor za »centralno ciklostilno tehniko«, v kateri je

delal Adolf Arigler-Bodin, Drago Perc in še dva druga.

V tiskarni Merkur so tiskali uradne tiskovine za Visoki komisariat ljubljanske pokrajine, med drugim živilske nakaznice, obrazce za osebne izkaznice, najmanj po en izvod tiskovin je dobila centralna tehnika.

Klišeje za osebne izkaznice je izdelovala klišarna Jugografika. Po 10 so jih nesli v Merkur, enajstega pa so na pobudo Zlatka Močnika vili za dokumentno tehniko KPS, za Cirila Sitarja. On je izdeloval tudi dvojnike suhih žigov, ki so jih Italijani naročali pri njem.

Golice za dokumente je nabavljal tudi Franc Mihelj-Meksi, ki je bil zaposlen na visokem komisariatu in Dana Žagar iz Magistrata. V Gradišcu 10 je Vidmar Avgust v času od 1943 do 1944 vival valjčke za razmnoževalne aparate, za kar je bila potrebna posebna priprava, ki jo je imela samo njihova tvrdka, The Rex co. Od februarja 1943 so tiskali ilegalno časopisje v Blasniki tiskarni na Bregu, podobno kot prej v tiskarni Slovenija, poleg tega pa še živilske nakaznice in tiskovine.

Propaganda osvobodilnega gibanja, v kateri so grafični delavci imeli odlično mesto, je prevzemala celo okupatorja, da se je čutil vedno bolj tujega na Slovenskem.

F. Bregar je ocenil, da je bilo sodelovanje v propagandi vredno toliko, kot stali v prvih bojnih vrstah. Kdor je dal življenje pri tem delu, je padel kot junak na bojnem polju.

LOJZE TRŠAN

RAZPRAVA O POBUDI ZA SPREMEMBO USTAVE

Boljše delo in zakonitost

Krajevna konferenca SZDL in OO ZK v KS Gradišče sta povabili 10. marca svoje člane in krajanje Gradišča na zbor krajanov. Vabilu so se odzvali v velikem številu. Na dnevnem redu je bila pobuda za spremembo ustave SFRJ. Uvodna pojasnila je podal naš krajan Ciril Ribičič, član zvezne ustavne komisije. Obrazložil je namen pobude za ustavne spremembe. Poudaril je predvsem krepitev ekonomskih zakonitosti, krepitev samoupravljanja, krepitev združenega dela, krepitev enakopravnosti narodov in narodnosti. Poudaril je tudi enotno opredelitev, da temeljev ustavnih načel ne bomo spreminjali.

V razpravi so prisotni dali vsto pripomb in pobud. Vprašali so, kako je s skupnimi temelji sistema izobraževanja. Ugotovili so, da bi zbor združenega dela zmanjšal enakopravnost narodov in narodnosti. Zahtevali so dosledno spoštovanje zakonov. Hkrati s

predlogom za spremembo ustave naj bi uveljavili tudi predloge za spremembo zakona o združenem delu. Predloge naj bi dalo celotno gospodarstvo.

Separatizem je po mnenju razpravljalcev prav tako nevaren kot centrali-

zem. Videti moramo tudi skupne interese in ne le slabe strani. Sprememba ustave je priložnost, da se stvari dogradijo.

Zadnjo ustavo in vrsto sistemskih zakonov smo sprejemali v ugodnejših ekonomskih razmerah. Prav je, da ugotovimo, koliko časa bomo namenili za boljše normiranje našega obnašanja, koliko pa za reševanje ekonomskih problemov, koliko se bomo posvetili spremembam pravnih norm in koliko samemu delu.

Več časa je namenjeno obravnavi aktov kot samemu delu. Imamo mnogo zakonov, ki jih ne izvajamo. Zakone pa tudi večkrat sprejemamo v zadnjem trenutku. Zakone naj bi sprejemali vsaj pol leta prej, preden jih začnemo izvajati. Tudi najboljše spremembe ustave nas ne bodo potegnile iz težav, ampak moramo izboljšati delo, delovno disciplino in dosledno uresničevati naloge na vseh področjih. Čim boljši bo naš ekonomski položaj, tem manj bomo imeli ekscesov. A. Z.

DOŽIVETJE NA STAREM VODMATU

Mize polne lepote in dobrot

Že tretjič v enem mesecu je bila dvorana krajevne skupnosti Stari Vodmat nabito polna. Bila je konferenca ZB, skupščina upokojencev in otvoritev razstave ročnih del in slovenske kulinarike.

Že tretjič v enem mesecu je bila dvorana krajevne skupnosti Stari Vodmat nabito polna. Bila je konferenca ZB, skupščina upokojencev in otvoritev razstave ročnih del in slovenske kulinarike.

Otvoritev razstave ročnih del, ki jo vsako leto organizira krajevna organizacija RK Stari Vodmat, je za vse krajanje posebno doživetje. Nad 200 različnih umetniških izdelkov, vezenin, pletenin, prtičkov, makramejev, čudovitih gobelinov itd. so na letošnjem krožku prijateljic ročnih del, napravile pridne roke naših krajanj. Povsod so zanesenjakinja, ki to dejavnost vzpodbujajo, organizirajo kulturno življenje in ustvarjalno delujejo. Zavedajo se, da to delo in ta oblika kulturne dejavnosti povezuje krajanje, veča ustvarjalne sposobnosti, plemeniti človeške odnose in postaja vse bolj sestavina našega osebnega in družbenega življenja. Razstavo so pozivile tudi umetni-

ške slike Sonje Makarovič. Ob sodelovanju cvetličarne »Vijolica«, Tonke Adamič in drugih je razstava dobila poseben čar in pokazala smisel za vse kar je lepa.

Posebnost letošnjega leta je bila razstava slovenske kulinarike. Razstavni prostor je bil majhen, zato pa so se mize skoraj šibile pod količino vsemogočih dobrot. Našteli smo kar 45 različnih vrst slaščic, potic, mesnih izdelkov in drugih dobrot slovenske narodne kuhinje. Žene in dekleta so kar tekmovali, katera bo lepše in bolje pripravila in aranzirala svojo tovrstno umetnino, seveda vse v lastni režiji, za kar zaslužijo še posebno zahvalo.

Slavnostno otvoritev so s kulturnim programom še pozivili učenci osnovne šole dr. Jože Potrč. Pozdravni govor je imel predsednik KK SZDL dr. France Kozjek. Med številnimi gosti so bili, predsednik občinske skupščine Borut Plavšak, predsednik IO Boris Platov-

Zaradi obilice gradiva je v tej številki našega glasila odpadla poleg drugega gradiva tudi rubrika »Iz delovnih kolektivov naše občine«. Gradivo bomo objavili v naslednji številki. Prosimo za razumevanje.

UREDNIŠTVO

šek, predsednik OK RK Ljubljana, gostje iz sosednjih KS in številni krajanje Starega Vodmata.

Pri tem moramo omeniti še delo predsednice KO RK Marice Bonacéve, ki že skoraj četrto stoletja uspešno vodi pomembno organizacijo. Danes šteje KO RK Stari Vodmat 1220 članov, v njo pa so vključeni vsi šolski otroci. Vse akcije RK so znane, zlasti pri skrbi za starejše krajanje, ki jih je 293, organizacije tradicionalnih srečanj, proslav, očističevalnih akcijah, skratka stari in mladi člani RK so vključeni v delo in življenje krajevne samouprave.

LOJZE ČEPUŠ

Prebivalcem Starega Vodmata

Na Starem Vodmatu bo 9. aprila popoldan očističevalna akcija, v kateri bodo sodelovali učenci osnovne šole dr. Jožeta Potrča, vojak JLA - Vojne bolnice, delavci UKC, mladinska organizacija, hišni sveti in seveda vsi krajanje, ki imajo radi lepo in čisto okolje. V primeru slabega vremena bomo akcijo prestavili na 16. april.

KS Josip Prašnikar

Naborniki - Z mladinci-naborniki je bil opravljen razgovor 10. marca. Vabilu so se odzvali vsi, razen enega. Pogrešali so tudi številnejšo udeležbo predstavnikov družbenopolitičnih organizacij v KS. Skupna ugotovitev je bila naslednja: žal v KS še vedno ne deluje osnovna organizacija ZSMS, ki bi lahko kaj več povedala o aktivnostih vabljenih mladincev.

***

Komunisti so se sestali - Zbrali so se 11. marca na skupni seji s krajevnim združenjem ZB NOV. Obravnavali so prispevke, objavljene v 57. številki Nove revije, in jih ostro obsodili.

***

Predsedstvo KK SZDL - Predsedstvo se je sestalo 17. marca. Na seji so sprejeli okvirni rokovnik opravil za izvedbo jesenskih volitev v SZDL, ki ga bodo skupaj s pozivom za evidentiranje kandidatov v organe te družbenopolitične organizacije poslali vsem skupnostim stanovalev. Nato so obravnavali gradivo za posvet o pripravah na republiško konferenco »Ekologija, energija, varčevanje«. V naši KS je pereč predvsem problem onesnaževanja zraka zaradi mirujočega prometa in individualnih kurišč. Rešitev vidijo v zmanjšanju prometa in hitrejšem priključevanju na daljinske vire ogrevanja. Možnosti za to so, le sredstev ni. Pogovorili so se tudi o gradivu in določili delegata za sejo OK SZDL dne 24. marca.

***

Svet stanovalev - Člani so se sestali 18. marca in kritično ocenili program vzdrževanja hiš. Žal se sestanka niso udeležili vabljeni predstavniki Samoupravne stanovalske skupnosti in Stanovanjskega podjetja Ljubljana, ki bi lahko pojasnili marsikatero vprašanje: na primer, zakaj je od mnogih predlaganih za KS Josip Prašnikar upoštevanih le 10 objektov, ki bodo letos deležni večjih vzdrževalnih del. Obravnavali so tudi gradivo za skupščino Samoupravne stanovalske skupnosti in za delegatko predlagali novo izvoljeno predsednico sveta stanovalev Marjeto Brenk.

Razpravljali so o problemu ogrevanja stanovanjskih prostorov na Lončarski stezi 2 in 4, kamor se bodo preselili stanovanci iz Trubarjeve 7, ker bodo to hišo prenovili. Prvotno je bilo predvideno, da morajo preseljeni stanovanci sami kupiti peč in druge grelne naprave. Svet stanovalev je izoblikoval predlog, da je to dolžan urediti investitor na svoje stroške. V večini primerov gre za družine upokojencev z nizkimi pokojninami, ki se le stežka prebijajo skozi življenje. Vanje je dovolj velik strošek že sama selitev in nato ponovna preselitev na Trubarjevo 7.

***

Predračun je previsok - V »Delu« z dne 19. marca je bil objavljen podatek, da bodo stroški sanacije stebričkov, ki so zaradi mraza popokali na Tromostovju in Suštarškem mostu, znašali 30 milijonov dinarjev. V krajevni skupnosti sprašujejo odgovorne na občini oziroma Zavodu za spomeniško varstvo, kako so prišli do tako visokega predračuna, saj bi za ta denar lahko zgradili 3 stanovanja. Upajo, da bo bodoči investitor končno le kaj ukrenil v prid sebi in porabi družbenih sredstev.

KS Stari Vodmat

KK SZDL Stari Vodmat o svojem delu in nalogah - Na zadnji seji KK SZDL so razpravljali o programu dela v letošnjem letu. Ker program izvira iz resničnih potreb in interesov krajanov bo uresničitev lažja, vendar pa tudi to ne pride samo po sebi. Odprtost socialistične zveze do pobud in predlogov krajanov postaja vse bolj sprejemljiva za vse in tudi za tiste, ki so dosedaj stali ob strani. Pričeli so z evidentiranjem krajanov za nove odbore, komisije in KK SZDL, saj v jeseni poteče mandat dosedanjim članom. Razprava pa je tekla o prostorskem razvoju krajevne skupnosti, komunalni in prometni ureditvi, delu potrošniškega sveta in vrsto drugih vprašanj, ki se tičejo izboljšanja lastnega dela. Govorili so tudi o vključevanju v razprave ob spremembi ustave, o vprašanju izhoda iz gospodarske in družbeno razvojne krize, nenehnem dvigovanju cen, kar vse bolj vpliva na življenjske pogoje krajanov.

Sprejeli in pohvalili so delo koordinacijske komisije, ki je tokrat vzorno pripravila predloge za nove kandidate sveta in komisij sveta krajevne skupnosti.

***

Vodmatski dnevi od 18. do 22. maja - Tradicionalni Vodmatski dnevi bodo letos od 18. do 22. maja. Pripravljajo pester akcijski program, v katerem se bo zvrstila vrsta prireditev. Bogat kulturni program bodo pozivili učenci osnovne šole dr. Potrča in pevski zbor. Priredili bodo modno revijo, obiskali kasarno Ignacij Voljč na Vrhniki, organizirali okroglo mizo o problemih mladih in športna tekmovanja. Upokojenci Starega Vodmata, Gradiša, UKC in Hrastnika se bodo merili v kegljanju, streljanju, balinanju in šahu. Vojaki JLA in ZRVS bodo tekmovali v streljanju. Priprave so v polnem teku.

LOJZE ČEPUŠ

KS Gradišče

O delu Društva upokojencev Društvo upokojencev Gradišče je imelo 26. februarja letos volilno konferenco. Udeležba je bila zadovoljiva, čeprav nekoliko manjša, kot prejšnja leta. Na začetku je pevski zbor Ivan Cankar, v katerem sodelujejo tudi nekateri člani našega društva, pod vodstvom pevovodkinje Anice Španove zapel nekaj pesmi in požel velik aplavz. Iz poročila o delu društva, ki ga je podal predsednik izvršilnega odbora Franc Burger je razvidno, da se številno članov sicer več, vendar ne zadovoljivo glede na število upokojencev naše KS. Vseh upokojencev krajevne skupnosti Gradišče je nad tisoč. Naše društvo pa je imelo ob koncu leta 1986 le 516 članov.

Društvo skrbi za družabnost in rekreacijo svojih članov, pa tudi za izobraževanje. V preteklem letu se je treh dobro organiziranih autobusih izletov udeležilo 142 članov. Izleti so bili namenjeni predvsem spoznavanju zgodovinskih in kulturnih zanimivosti Slovenije in zamejstva. Šest naših članov je na šahovskih tekmovanjih v okviru občinske zveze upokojencev doseglo lepe uspehe. Ova sta nastopila tudi na medobčinskem turnirju. Za dan žena so članice izvršilnega odbora s simboličnimi darili obiskale 52 nad osemdeset let starih članic in za Novo leto osemnajst nad osemdeset let starih članov. Posredovali smo tudi pri letovanjih naših članov v Izoli in Rogški Slatini. Veliko zanimanje članstva je bilo za predavanja, tako za potopisno, kot za zdravstveno. Društvo je uspešno izvedlo teden upokojencev in priredilo tovariško srečanje na družabnem večeru.

Dosedanji izvršilni odbor je dobil razrešnico s pohvalo. V novoizvoljenem odboru bo še naprej delovala večina dosedanjih članov.

DPM MAJDA VRHOVNIK

KS Ajdovščina

Volilna konferenca - Društvo upokojencev KS Ajdovščina je na redni volilni konferenci 23. februarja najprej počastilo dan žena. Prisotni so bili navdušeni nad odličnim nastopom pevskega zbora »Dr. Bogdan Derč« pod vodstvom zborovodje Venčeslava Zadravca. Predsednica društva Fanika Kranjc je poročala o delu v preteklih štirih letih. Društvo šteje 493 članov, od tega je 369 žensk in 124 moških, pri čemer je treba poudariti, da je v KS upokojencev precej več, kot jih je včlanjenih v društvo. Potem, ko so člani društva sprejeli delovni načrt za leto 1987 so za predsednico znova izvolili Faniko Kranjc, kar dokazuje, da je bilo delo dosedanjega odbora izjemno plodovito in uspešno.

***

Renova - Delegacija za zbor krajevnih skupnosti je 23. marca med drugim obravnavala gradivo »nekatera vprašanja renove stavb in komunalne infrastrukture« ter ugotovila njegovo nesporno kvaliteto. Vendar so delegati menili, da je renova mestnega jedra predvsem mestna zadeva in da bi mesto moralo imeti jasna stališča in naloge za renovo kulturne dediščine v našem mestu. Kaže, da se bodo sredstva za renovo zmanjševala in bo zato še manj možnosti za pospešeno renovo. Kajti, če nadaljujemo s hitrostjo zadnjih dveh let, za kateri ugotavljamo, da sta bili uspešni, potem preprost račun kaže, da niti v stotih letih ne bomo obnovili vseh stavb, ki so na seznamu kulturne dediščine. Zato so delegati menili, da zaključki in predlogi izvršnega sveta niso ustrezni.

Do 14. aprila bo v Galeriji Junij - v prostorih KS Ajdovščina na Kidričevi 11 - odprta razstava del akademskih slikarja Ratimira Pušlje. Galerija je odprta vsak dan razen ob nedeljah in ponedeljkih od 10. do 17. ure.

Naslednja številka Dogovorov izide 28. aprila

Otvoritev razstave, ki so jo pripravile članice RK na Starem Vodmatu